

УДК 336.2
JEL H71

Г.І. Кузьменко, канд. екон. наук, доц.,
А.М. Лисенко, канд. екон. наук, доц.,
Кіровоградський національний технічний університет

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Згруповано принципи формування системи інформації про податковий потенціал та виокремлено напрямки діяльності підприємства, з урахуванням яких доцільно встановлювати критерії оцінки її ефективності. Запропоновано систему показників та критерії формалізованого виразу ефективності. Сформований перелік показників дає можливість побудувати систему (вектор) критерійних вимог до забезпечення ефективності інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання.

Ключові слова: *принципи; система інформації; податковий потенціал; ефективність*

Постановка проблеми. На кожній стадії розвитку суспільства існує потреба в достовірній та достатній за обсягом інформації, систематизація якої має здійснюватися за відповідними принципами. Будь-яка інформаційна система тісно пов'язана як з системами збереження та видачі інформації, так і з системами, що забезпечують обмін інформацією. Не є виключенням із загальних правил й система інформації про податковий потенціал підприємства. За своїм складом вона неоднорідна, формується за "накопичувальним принципом" й охоплює сукупність засобів та методів, що дозволяють користувачам збирати, зберігати, передавати і обробляти відібрану інформацію.

В узагальненому розумінні система інформації про податковий потенціал підприємства являє собою процес безперервного, цілеспрямованого отримання інформації, необхідної для розробки планів податкових платежів та прийняття управлінських рішень на етапах податкового менеджменту. Від повноти, достовірності, своєчасності та ефективності інформаційного забезпечення процесу оподаткування й планування величини податкових платежів значною мірою залежить економічно обґрунтована оцінка податкового потенціалу підприємства. В свою чергу, з урахуванням податкового потенціалу конкретних суб'єктів господарювання та якості його оцінювання формуються фактичні й очікувані обсяги податкових платежів на мікрорівні, а також обсяги податкових надходжень на регіональному та загальнодержавному рівнях.

З огляду на це виникає необхідність у розробці чіткої градації принципів формування системи інформації про податковий потенціал підприємства, а також критеріїв оцінки її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців не склалось єдиної думки стосовно визначення сутності податкового потенціалу, оцінки ефективності використання інформаційних систем, градації принципів формування системи інформації про податковий потенціал суб'єктів господарювання. На основі узагальнення сукупності наукових підходів можна зробити висновок, що податковий потенціал суб'єкта господарювання доцільно розглядати як частину фінансових ресурсів, які являють собою потенційно можливу суму податкових баз, що є основою для нарахування всієї сукупності податків та обов'язкових платежів відповідно до чинного податкового законодавства. Досліджуючи трактування даного поняття різними авторами, виявлено його класифікаційні ознаки в залежності від джерел формування, бази оподаткування, сукупності витрат.

Система інформації про податковий потенціал підприємства базується на загальних принципах системології, значний внесок у дослідження яких здійснили Гелашвілі Д.Б. [1], Заде Л.А. [2], Мозговий Д.П. [1], Налімов В.В. [3], Розенберг Г.С. [1, 4], Флейшман Б.С. [5], Форрестер Д. [6]. Виділення принципів здійснюється відповідно до системного підходу та з урахуванням існування різних рівнів управління (макросередовище, мікроекономічне бізнес-середовище, стратегічний й тактичний рівні). Проте сфера їх прикладання стосовно складової "податковий потенціал підприємства" на сьогодні не є достатньо дослідженою і потребує подальшого вивчення.

Саме поняття "потенціал" в економічній літературі розглядається з позицій загального та функціонального підходів. Зокрема, існуючі підходи щодо формування масиву інформації про податковий потенціал розглянуті в працях Захожай В. Б., Іванова Ю. Б., Литвиненко Я. В. та інших науковців [7, 8]. Проте, погоджуючись з думкою Гудзинського О. Д., Судомир С. М, Гуренко Т. О. [9, с. 8] слід зазначити, що в економічній літературі недостатньо розкриваються якісні характеристики потенціалу та його потенційні можливості для забезпечення динамічного розвитку підприємств.

Дослідженням проблем ефективності використання інформаційних систем займалися Вишневський В. П. [10], Воронкова А. Е. [11], Матвійчук А. В. [12], Писарчук О. О. [13], Стешенко С. Г. [10] та інші вчені. Разом з тим, методологічним аспектам оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал підприємства в економічній літературі не приділяється належна увага.

Слід зазначити, що науковцями недостатньо уваги приділяється процесу планування податкових платежів на рівні підприємств, практично не акцентується увага на градації принципів формування системи інформації про податковий потенціал суб'єктів господарювання, розробці підходів щодо

здійснення оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал, розробці податкового паспорта суб'єкта господарювання як важливого засобу забезпечення контролю за правильністю розрахунку та сплати податків. Не проводилося комплексного аналізу існуючих методик оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал. У зв'язку з цим виникла нагальна проблема щодо систематизації принципів формування інформації про податковий потенціал суб'єктів господарювання, застосування фінансових і не фінансових методів оцінки ефективності, визначення сфери доцільності їх використання в сучасних умовах господарювання.

Метою статті є градація принципів формування системи інформації про податковий потенціал підприємства, обґрунтування сфери доцільності застосування фінансових і нефінансових методів оцінки ефективності цієї системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Специфіка системного підходу полягає в тому, що метою дослідження є вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта, який формують певні складові. Особлива увага при цьому акцентується на різноманітті внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, на процесі поєднання основних понять у єдину теоретичну схему, що дає змогу виявити сутність цілісності системи.

Інформаційна система є обов'язковою складовою процесу організації управління податковою діяльністю на підприємстві. Сучасна інформаційна система організації податкової діяльності на рівні суб'єкта господарювання є взаємопов'язаною сукупністю інформаційних даних, обладнання, програмних засобів, персоналу, стандартів, процедур, призначених для збирання, опрацювання, зберігання, надання інформації відповідно до вимог, що виникають внаслідок діяльності підприємства.

Реалізація якісних змін у підходах щодо визначення податкового потенціалу суб'єкта господарювання не можлива без спрямування на автоматизацію й інформатизацію рутинних облікових процесів, створення єдиного інформаційного простору. Вважаємо, що впровадження системи підтримки прийняття рішень в системі управління податковим навантаженням доцільно проводити в два етапи. На першому етапі необхідно провести автоматизацію існуючих оперативних задач, що забезпечить більше швидке і якісне їхнє виконання й частково звільнить персонал від надмірних інформаційних перевантажень. У той же час реалізація цього етапу буде супроводжуватися накопиченням необхідної для якісного аналізу інформаційної бази. За рахунок зниження трудомісткості формування й використання інформаційних ресурсів, підвищення їхньої надійності й оперативності в процесі збору, обробки, збереження й передачі інформації на наступному етапі можуть ставитися й вирішуватися нові задачі, що потребують свого вирішення. Інформаційні технології, таким чином, забезпечують

об'єднання неформальних можливостей людини й формальних можливостей комп'ютерної обробки інформації.

Слід зазначити, що дослідженню сутності систем та принципів їх функціонування присвячені праці зарубіжних та вітчизняних науковців. Так, Акофф Р. у праці "Планирование будущего корпорации" розглядає систему як єдине ціле, на яке здійснює вплив поведінка кожного елемента. На думку науковця, системний підхід проявляється в: ідентифікації системи, частиною якої виступає предмет, який цікавить дослідника; поясненні поведінки або властивостей цілого; поясненні поведінки або властивостей предмета, який цікавить дослідника, з точки зору його ролі або функцій в цілому, частиною якого він є [14, с. 170-199]. Кустовська О.В. у праці "Методологія системного підходу та наукових досліджень" розглядає системний підхід як "один із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем" [15, с. 5], а під принципами системного підходу розуміє "загальні положення, що відображають відношення, абстраговані від конкретного змісту наукових і прикладних проблем" [15, с. 10].

Принцип як поняття являє собою основні правила, закономірності, вимоги. Сукупність базових наукових принципів формування та розвитку системи інформації (гнучкість, комплексність, оптимальність, ефективність, результативність) містять основні вимоги до побудови системи, ґрунтуються на системному підході до управління, ураховують положення теорії управління й розвитку.

Серед принципів системології можна виділити кілька основних:

- принцип ієрархічної організації (або принцип інтегративних рівнів) (Одум, 1975 р.) [16]. Даний принцип виявляється досить корисним при вивченні складних систем і дозволяє встановити супідрядність одна одній як природних, так і штучних систем;

- принцип несумісності (Заде Л.А., 1974 р.). Сутність принципу проявляється у наступному: чим глибше аналізується реальна складна система, тим менш певні наші судження про її поведінку. Тобто, складність системи і точність, з якою її можна аналізувати, пов'язані зворотною залежністю. Побудована система повинна бути простою, щоб її можна було дослідити наявними засобами. З іншого боку, в результаті всіх спрощень вона не повинна втратити свою суть [2, с. 7];

- принцип контрінтуїтивної поведінки (Форрестер Д., 1974 р.). Цей принцип проявляється у тому, що практично неможливо дати задовільний прогноз поведінки складної системи на досить великому проміжку часу, спираючись тільки на власний досвід та інтуїцію, адже інтуїція виходить із наявності простих систем, зв'язки елементів у яких практично завжди вдається простежити. Проте складна система реагує на вплив зовсім іншим чином, ніж це інтуїтивно очікується. У цьому й полягає контрінтуїтивна поведінка складної системи [1, с. 94];

• принцип множинності моделей (В.В. Налімов, 1971 р.) [3]. Для пояснення і передбачення структури та поведінки складної системи доцільною є побудова кількох моделей. При цьому можна побудувати безліч моделей, різних за методами побудови та джерелами використовуваної інформації (статистичну, імітаційну, вербальну тощо) [1, с. 94-95].

Крім того, науковці вирізняють принцип здійсненності, принцип формування законів, принцип рекурентного пояснення, принцип мінімаксної побудови моделей [1, 5].

Як правило, принципи подаються простим перерахуванням, або через виділення класифікаційних груп з розкриттям їхньої сутності. У науковій літературі пропонують різні класифікації принципів. Так, Д.К. Шевченко поділяє принципи на загальні (які відбивають основні правила та вимоги до формування систем) й специфічні (конкретні правила управління специфічними цільовими системами) [17, с. 90]. Досліджуючи принципи побудови теорії систем, що розвиваються, О.В. Раєвнева поділяє їх на універсальні (які відображають закономірності теорії), загальносистемні (що описують функціонування систем та базуються на загальній теорії систем), специфічні (які уособлюють найважливіші моменти теорії) та принципи управління розвитком (що розглядають розвиток як управлінський процес) [18, с. 92].

Вважаємо, що однією з важливих ознак класифікації принципів формування та розвитку систем є їх поділ на базові та додаткові. Виходячи з цього, система інформації про податковий потенціал підприємства повинна формуватися з урахуванням наступних базових принципів (рис. 1).

Базові принципи формування системи інформації про податковий потенціал підприємства	
Принцип єдності	передбачає використання єдиних підходів і методологічної бази при оцінці податкового потенціалу
Принцип об'єктивності	полягає в обов'язковому застосуванні неупередженого, не обумовленого будь-яким впливом, підходу до формування суджень і висновків
Принцип компетентності	полягає в тому, що для здійснення якісної оцінки податкового потенціалу необхідно володіти певним обсягом знань і навичок
Принцип вірогідності	виражається в надійності показників прогнозу й реалістичності оцінок податкового потенціалу
Принцип періодичності	передбачає необхідність формування планів податкових надходжень щорічно, а іноді й щоквартально, щомісячно

Рис. 1. Базові принципи, з урахуванням яких необхідно формувати систему інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено авторами

Вважаємо за доцільне при формуванні системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання також враховувати й додаткові принципи (динамізм, раціональність, відповідність, контроль), що підсилюють дію базових принципів. Одночасне використання базових та додаткових принципів у процесі розробки й реалізації управлінських рішень у сфері оподаткування сприятиме злагодженій роботі всіх складових частин системи та забезпечить ефективний розвиток системи загалом. Крім того, сучасні інформаційні технології повинні забезпечити: оперативність, вірогідність, якість інформації; комплексний статистичний аналіз економічних показників діяльності платників податків за даними податкової, фінансової та статистичної звітності; впровадження електронної звітності та електронного аудиту; можливість побудови інтегрованої статистичної бази; оцінку податкового потенціалу і податкового навантаження на платників податків.

Оцінка ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання повинна ґрунтуватися на принципах системності, об'єктивності, динамічності, безперервності, оптимальності та конструктивності. Найбільш обґрунтований результат можна одержати шляхом одночасної оцінки податкового потенціалу підприємства різними методами та вибору на їх основі реальної характеристики. Враховуючи, що податковий потенціал суб'єкта господарювання та показники податкового навантаження значною мірою залежать від результатів його фінансово-господарської діяльності, пропонуємо застосовувати у процесі оцінки масиву інформації сукупність економіко-статистичних методів дослідження.

Основоположні підходи щодо здійснення оцінки складових потенціалу суб'єкта господарювання висвітлені у працях [7, 10, 11]. Проте слід зазначити, що у вітчизняній економічній науці відсутній чітко розроблений підхід до вибору критеріїв оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання. На нашу думку, кількісне оцінювання сформованої системи інформації про податковий потенціал має базуватися на результатах попереднього оцінювання виробничого, інноваційного, фінансового, маркетингового, управлінського, мотиваційного потенціалу суб'єкта господарювання. Саме від цих складових значною мірою залежить податковий потенціал підприємства.

Так, виробничий потенціал підприємства характеризується обсягом виготовленої продукції (робіт, послуг), виробничою потужністю та ефективністю використання виробничих ресурсів, терміном окупності витрат, активністю підприємства на ринку. Узагальнену оцінку виробничого потенціалу доцільно визначати співвідношенням обсягу виробництва відповідного виду продукції у вартісному вимірникові до місткості відповідного національного або світового ринку за продукцією даного виду.

Інноваційний потенціал суб'єкта господарювання можна охарактеризувати множиною показників, таких як обсяги продажу, споживчі властивості продукції, економічність норм та нормативів. Оцінку зміни інноваційного потенціалу визначають співвідношенням фактичного інноваційного потенціалу до його прогнозованого рівня. Крім того, враховується оцінка росту рівня параметру певного виду продукції (робіт, послуг) по інноваційному напрямку, ступінь готовності до впровадження інноваційного напрямку для даної продукції (робіт, послуг), питома вага певного виду продукції (робіт, послуг) в об'ємі продаж підприємства та кількість видів виготовленої продукції.

Узагальнена оцінка фінансового потенціалу підприємства здійснюється з використанням показника капіталомісткості праці, який розраховується співвідношенням величини оборотних коштів, нарахованого зносу та інвестиційних накопичень до чисельності працюючих.

Маркетинговий потенціал характеризується продуктивністю роботи маркетингової служби підприємства, яка визначається рівнем достовірності досліджень та рекомендацій, проведених цією службою. Критерій достовірності розраховується за співвідношенням фактичної частки підприємства на ринку до прогнозованої частки продукції (робіт, послуг) підприємства на ринку, визначеної маркетинговою службою.

Управлінський потенціал характеризується ефективністю роботи управлінської команди і може бути оцінений шляхом розрахунку співвідношення темпів росту обсягів виробництва продукції (робіт, послуг) підприємства до середньогалузевих темпів росту обсягів виробництва.

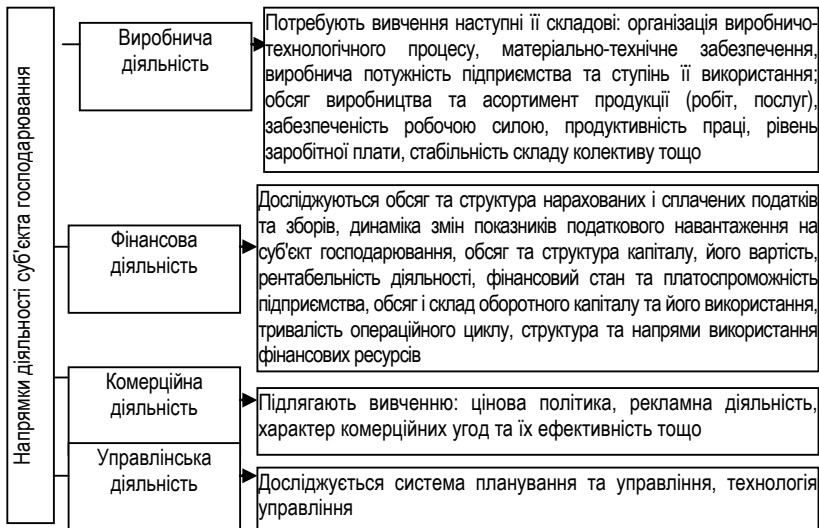
Оцінка мотиваційного потенціалу визначається продуктивністю праці і в узагальненому варіанті може здійснюватися з використанням співвідношення фактичного доходу підприємства на одного працюючого до середньогалузевого доходу працюючого.

Отже, формування критеріїв оцінки системи інформації про податковий потенціал доцільно здійснювати з урахуванням напрямків діяльності підприємства (рис. 2).

Результати оцінки зазначених вище складових потенціалу підприємства і особливостей його ринкового оточення дозволять провести пряме кількісне співставлення елементів, які утворюють конкурентоспроможний потенціал, а отже й визначають податковий потенціал суб'єкта господарювання.

Разом з тим слід зазначити, що оцінка потенціалу є процесом, який важко формалізувати. Об'єктивність і якість роботи в цьому напрямку визначається ступенем доступу до інформації, її повнотою, достовірністю, кваліфікацією спеціалістів, що проводять оцінювання.

Для оцінки податкового потенціалу підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці використовуються різні методи. Однією з найважливіших проблем є обґрунтування методів оцінки, оскільки в її основу повинно бути покладено визначення спектру показників, які найбільше розкривають податковий потенціал підприємства.

Рис. 2. Напрямки діяльності суб'єкта господарювання, з урахуванням яких доцільно формувати критерії оцінки ефективності системи інформації про його податковий потенціал

Джерело: розроблено авторами

Враховати параметри суб'єкта господарювання за всіма функціональними сферами, включаючи ефективність виробничого процесу, стійкість і перспективність підприємства дає змогу комплексне використання якісного і кількісного аналізу.

Вважаємо, що при проведенні оцінки системи інформації про податковий потенціал ключовим критерієм є ефективність. Мета розробки критеріїв оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал полягає в тому, щоб допомогти спеціалістам знайти необхідні рішення, знизити рівень ризику, кваліфіковано визначити взаємозв'язок між прийнятими рішеннями та необхідними для їх реалізації витратами з їх майбутньою віддачею.

З метою забезпечення формалізованого виразу критерію ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання пропонуємо використовувати такі показники (табл. 1).

Для оцінки використання підприємством системи інформації про податковий потенціал пропонуємо застосовувати наступні важливі показники:

- коефіцієнт сплати податкових платежів (співвідношення фактично сплачених сум податків (зборів, платежів) до їх нарахованої величини);
- коефіцієнт "якості" сплати податків (співвідношення фактичних податкових платежів, а також сум штрафів і фінансових санкцій до запланованого обсягу сплати);

- коефіцієнти питомої ваги конкретного виду податків (зборів, платежів) у загальному обсязі нарахованих та сплачених сум податкових платежів;
- коефіцієнт співвідношення темпів росту виручки від реалізації, фінансових результатів, вартості капіталу, чисельності персоналу та темпів росту сум нарахованих і сплачених податків (зборів, платежів).

Таблиця 1

Показники, які забезпечують формалізований вираз критерію ефективності системи інформації про податковий потенціал підприємства

Показник	Характеристика показника
1. Індекс концентрації	Дає змогу визначити ті податки (збори, платежі), які займають значну питому вагу у загальному обсязі нарахувань
2. Індекс дисперсії	Визначає існування (або відсутність) податків (зборів, платежів) з низьким обсягом сплати до бюджету
3. Індекс ерозії	Визначає ступінь відповідності фактичних баз оподаткування потенційним
4. Індекс об'єктивності	Визначає об'єктивність визначеної бази оподаткування

Існуючі методи оцінки ефективності інформаційних систем класифікуються за трьома групами: традиційні фінансові методики; ймовірнісні методи; інструменти якісного аналізу [13]. Пропонуємо при оцінці функціонування інформаційної системи враховувати, що на її ефективність здійснюють вплив часові і вартісні критерії, а також інші невимірювані параметри. Зокрема, до категорії критеріїв, що впливають на тривалість робочого часу відносяться елементи механізму опрацювання даних обліку та звітності, з урахуванням як вимірюваних, так і невимірюваних факторів. Вартісні критерії відображають статті видатків, які можна зменшити за рахунок впровадження системи електронної обробки інформації, а також такі витрати на її впровадження, як придбання необхідного програмного забезпечення. До критеріїв достовірності даних слід віднести ті, що зменшують міру невизначеності інформації, а також величину похибки, підвищують точність розрахунків, розширюють горизонт прогнозування.

При оцінці тривалості робочого часу слід враховувати: ступінь дублювання інформації (*Td*); час на аналітичну обробку звітності, виявлення та виправлення помилок (*Tz*); оперативність прийняття рішень у сфері оподаткування (*To*); час експорту даних з програм бухгалтерського обліку (*Te*); оперативність оновлення інформації для податкового аналізу та планування (*Тонов*).

До переліку вартісних критеріїв доцільно віднести: придбання бланків звітності та документи на паперових носіях інформації (*Bb*); персонал, задіяний у податковому плануванні, в управлінні процесом оподаткування підприємства (*Bn*); штрафні санкції (*Bc*).

Достовірність даних характеризують наступні критерії: рівень автоматизації обліково-аналітичних робіт (Da); часовий період податкового аналізу та планування (Dn); точність результатів податкового обліку, аналізу та планування (Dp).

До складу інших невимірюваних критеріїв доцільно включати: інформативність джерел інформації (Ii); рівень конфіденційності інформації (Ic); співвідношення корисної та фонові інформації (Ic).

Зазначений перелік показників дає можливість побудувати систему (вектор) критерійних вимог до забезпечення ефективності інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання:

$$\left\{ \begin{array}{l} T\partial \rightarrow \min; Tz \rightarrow \min; To \rightarrow \max; Te \rightarrow \min; Тонов \rightarrow \max; \\ B\delta \rightarrow \min; Bn \rightarrow \min; Bc \rightarrow \min; \\ Da \rightarrow \max; Dn \rightarrow \min; Dp \rightarrow \max; \\ Ii \rightarrow \max; Ic \rightarrow \max; Ic \rightarrow \max \end{array} \right. \quad (1)$$

Таким чином, існує значна кількість способів оцінки податкового потенціалу, кожен з яких має свої переваги.

Висновки. Формування інформації про податковий потенціал підприємства повинно відбуватися не хаотично, а з дотримання певних принципів. Так, до переліку базових віднесено принципи: єдності, об'єктивності, компетентності, вірогідності, періодичності. Додаткові принципи (динамізм, раціональність, відповідність, контроль) повинні підсилювати дію базових принципів.

При оцінці ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання слід враховувати вплив часових і вартісних критеріїв, а також інших невимірюваних параметрів. Пропонований підхід до оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання дозволить оцінити альтернативні системи інформації з точки зору ефективності їх впровадження.

Перспективним напрямком досліджень є розробка вагових коефіцієнтів з метою адаптації критерію ефективності в залежності від домінування певних факторів над іншими у поточний період часу.

Література

1. Экология. Элементы теоретических конструкций современной экологии: [текст] / [Г.С. Розенберг, Д.П. Мозговой, Д.Б. Гелашвили]. – Самара: Самарский научный центр РАН, 2000. – 396 с.
2. Заде Л.А. Основы нового подхода к анализу сложных систем и процессов принятия решений / Л.А. Заде // Математика сегодня [Сборник статей. Перевод с англ.]. – М.: Знание, 1974. – С. 5-49.
3. Налимов В.В. Теория эксперимента: [текст] / В.В. Налимов. – М.: Наука, 1971. – 208 с.

4. Розенберг Г.С. Модели в фитоценологии: [текст] / Г.С. Розенберг. – М.: Наука, 1984. – 240 с.
5. Флейшман Б.С. Основы системологии: [монография] / Б.С. Флейшман. – М.: Радио и связь, 1982. – 368 с.
6. Форрестер Д. Мировая динамика: [пер. с англ.] / Д. Форрестер. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2003. – 379 с.
7. Система оподаткування та податкова політика: [текст] / [В.Б. Захожай, Я.В. Литвиненко, К.В. Захожай та ін.]; під заг. ред. В.Б. Захожая та Я.В. Литвиненка. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.
8. Налоговое планирование: принципы, методы, инструментарий: [текст] / [Ю.Б. Иванов, В.В. Карпова, Л.Н. Карпов]. – Харьков: ИД "Инжэк", 2006. – 272 с.
9. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект) : [монографія] / [О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко]. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
10. Вишнеvский В.П. Оценка влияния налогов на хозяйственную деятельность промышленных предприятий с помощью методов экономико-математического моделирования: [текст] / В.П. Вишнеvский, С.Г. Стешенко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. – 108 с.
11. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: [текст] / А.Э. Воронкова. – Луганск: Изд-во Восточноукраинского нац. ун-та, 2000. – 315 с.
12. Матвійчук А.В. Моделювання економічних процесів із застосуванням методів нечіткої логіки: [текст] / А. В. Матвійчук. – К.: КНЕУ, 2007. – 264 с.
13. Писарчук О.О. Оцінювання ефективності інформаційних систем за вектором критеріїв: [текст] / О.О. Писарчук // Збірник наукових праць ЖВІ НАУ. – 2010. – Випуск 3. – С. 117-123.
14. Акофф Р. Планирование будущего корпорации: [текст] / Р.Акофф. – М.: Прогресс, 1985. – 325 с.
15. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: [текст] / О.В. Кустовська. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
16. Одум Ю. Основы экологии: [текст] / Ю. Одум. – М.: Мир, 1975. – 740 с.
17. Шевченко Д.К. Принципы управления стратегической устойчивостью предприятия / Д.К. Шевченко // Ученые записки Комсомольского-на-Амуре государственного технического университета. – 2011. – Т. 2. – № 6. – С. 86-96.
18. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: [монографія] / О.В. Раєвнева. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с.

References

1. Rozenberg G.S., Mozgovoy D.P., Gelashvili D.B. (2000) Ekologiya. Elementy teoreticheskikh konstruktivnykh sovremennoy ekologii [Ecology. Elements of theoretical constructs of modern ecology]. Samara: Samarskiy nauchnyy tsentr RAN. (in Russian).
2. Zade L.A. (1974) Osnovy novogo podkhoda k analizu slozhnykh sistem i protsessov prinyatiya resheniy [Foundations of a new campaign to the analysis of complex systems and decision-making processes]. Matematika segodnya. Sbornik statey. Perevod s angliyskogo. [Mathematics today. A collection of articles. Translated from english]. Moskva: Znanie, pp. 5-49.

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2015. – № 1(30)

3. Nalimov V.V. (1971) *Teoriya eksperimenta* [The theory of the experiment]. Moskva: Nauka. (in Russian).
4. Rozenberg G.S. (1984) *Modeli v fitotsenologii* [Models in phytocenology]. Moskva: Nauka. (in Russian).
5. Fleishman B.S. (1982) *Osnovy sistemologii* [Basics of systemology]. Moskva: Radio i svyaz. (in Russian).
6. Forrester D. (2003) *Mirovaya dinamika* [World dynamics]. Moskva: OOO "Izdatelstvo AST". (in Russian).
7. Zakhochai V.B., Lytvynenko Ya.V., Zakhochai K.V. ta in. (2006) *Systema opodatkovannia ta podatkova polityka* [Taxation and Tax Policy]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury. (in Ukrainian).
8. Ivanov Yu.B., Karpova V.V., Karpov L.N. (2006) *Nalоговое planirovanie: printsipy, metody, instrumentariy* [Tax planning: principles, methods, tools]. Kharkov: ID "InzhEK". (in Ukrainian).
9. Hudzynskiy O.D., Sudomyr S.M., Hurenko T.O. (2010) *Upravlinnia formuvanniam konkurentosposobnoho potentsialu pidpriemstv (teoretyko-metodolohichniy aspekt)* [Management of formation of competitive potential of enterprises (theoretical and methodological aspects)]. Kyiv: IPK DSZU. (in Ukrainian).
10. Vishnevskiy V.P., Steshenko S.G. (2004) *Otsenka vliyaniya nalogov na khozyaystvennyuyu deyatelnost promyshlennykh predpriyatiy s pomoshchyu metodov ekonomiko-matematicheskogo modelirovaniya* [Assessing the impact of taxes on economic activities of industrial enterprises using the methods of economic-mathematical modeling]. Donetsk: IEP NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
11. Voronkova A.E. (2000) *Strategicheskoe upravlenie konkurentosposobnym potentsialom predpriyatiya: diagnostika i organizatsiya* [Strategic management of competitive potential of the enterprise: diagnosis and organization]. Lugansk: IZD-VO Vostochnoukrainskogo nats. un-ta. (in Ukrainian).
12. Matviichuk A.V. (2007) *Modeliuvannia ekonomichnykh protsesiv iz zastosuvanniam metodiv nechitkoi lohiky* [Modeling of economic processes from using fuzzy logic methods]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).
13. Pysarchuk O.O. (2010) *Otsiniuvannia efektyvnosti informatsiynykh system za vektorom kryteriiv* [Evaluation of the effectiveness of information systems for vector criteria]. Zbirnyk naukovykh prats ZhVI NAU [Collection of scientific works ZhVI NAU], vol 3, pp. 117-123.
14. Akoff R. (1985) *Planirovanie budushchego korporatsii* [Planning corporation of the future]. Moskva: Progress. (in Russian).
15. Kustovska O.V. (2005) *Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzen* [The methodology of systematic approach and research]. Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian).
16. Odum Yu. (1975) *Osnovy ekologii* [Fundamentals of Ecology]. Moskva: Mir. (in Russian).
17. Shevchenko D.K. (2011) *Printsipy upravleniya strategicheskoy ustoychivostyu predpriyatiya* [The principles of management of strategic stability of the enterprise]. Uchenye zapiski Komsomolskogo-na-Amure gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta [Scientific notes of Komsomolsk-on-Amur state technical university], vol. 2, no. 6, pp. 86-96.
18. Raievnieva O.V. (2006) *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli* [Management of the company: methodology, mechanisms, models]. Kharkiv: VD "INZhEK". (in Ukrainian).

Г.И. Кузьменко, канд. экон. наук, доц.

А.Н. Лысенко, канд. экон. наук, доц.

Кировоградский национальный технический университет

ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ИНФОРМАЦИИ О НАЛОГОВОМ ПОТЕНЦИАЛЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ОЦЕНКА ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Сгруппированы принципы формирования системы информации о налоговом потенциале и выделены направления деятельности предприятия, с учетом которых целесообразно устанавливать критерии оценки ее эффективности. Предложена система показателей и критерии формализованного выражения эффективности. Сформированный перечень показателей стал основой для построения системы (вектора) критериальных условий, обеспечивающих эффективность информации о налоговом потенциале предприятия.

Ключевые слова: принципы; система информации; налоговый потенциал; эффективность

G.I. Kuzmenko, PhD., Associate Professor

A.M. Lysenko, PhD., Associate Professor

Kirovograd National Technical University

THE PRINCIPLES OF FORMATION OF THE INFORMATION SYSTEM ABOUT TAX POTENTIAL OF THE COMPANY AND THE ESTIMATION OF ITS EFFICIENCY

The gradation of basic and the additional principles of formation of information system about the tax potential have been conducted. The sphere of expediency application of financial and non-financial methods for evaluating the effectiveness of this system has been identified, the directions of activity of the company which have to be taking into account while determining the criteria for assessment of effectiveness have been singled out. The system of indicators and criteria of the formalized expression of efficiency have been proposed. The enumeration of indicators which had been formed enabled the building of the system (vector) of criterion for ensuring the effectiveness of information about tax potential of economic subjects. It has been proposed to take into account, when assessing the functioning of information system, the effectiveness of influencing of time and cost criteria, and other parameters which can't be measured. Such approach to evaluating the effectiveness of the existing information system about tax potential of economic subjects will allow estimating the alternative information system from the standpoint of the effectiveness of their implementation.

Keywords: principles; information system; tax potential; effectiveness.